

»VSEM MOJIM CENJENIM ODJEMALCEM ŽELIM SREČNO IN VESELO NOVO LETO ...«¹

Gospodarska dejavnost je med drugim tudi zapleten odnos med proizvajalcem dobrin ali ponudnikom storitev in stranko. Pomembnosti tega odnosa se zavedata obe strani. Proizvajalec oziroma ponudnik storitev poskuša svojim strankam ponuditi svoje izdelke in storitve po zanj najboljših pogojih. Kupec pa bo cenil ponudnika, če bo s ponudbo zadovoljen; v tem primeru se bo v trgovino ali delavnico še vračal.

V sodobnem gospodarstvu je reklama oziroma marketing morda najpomembnejši element uspeha. Reklamiranje je bilo pomembno tudi v preteklosti, le da se je način, kako je to teklo, spreminjal. Zelo dolgo je bilo pomembno širjenje informacij od ust do ust. Tu se hitro spomnimo ljudskega pregovora »Dober glas seže v deveto vas«. Razvoj tehnologij je širjenje informacij še okrepil. Pomembno sredstvo so postali časopisi. S časopisom se je domet reklame zelo povečal. Če je bil pred tem omejen le na posameznike, ki so na primer na trgu slišali trgovca, ki je kričaje ponujal svoje blago, za rokav cukal mimoidoče ali jih kako drugače želel prepričati, da je njegovo blago oziroma storitev najboljša, je časopisna reklama sporočilo prenesla do veliko več morebitnih strank.

Moj prispevek govori o reklamah v časopisju. Te so lahko vsebinsko različne. Bralce lahko obveščajo o novosti v ponudbi, o spremembi lokacije trgovine ali servisne delavnice, lahko so bralcem le opomnik o že znanih in uveljavljenih podjetjih. Ne smemo pa mimo še ene zanimive vrste reklame, to je čestitk. V prispevku obravnavam novoletne čestitke mariborskih

¹ Del novoletne čestitke mariborskega krojača Martina Pravdiča. V: Tabor, 1. 12. 1922, str. 8.

podjetnikov med obema svetovnima vojnama. Analiziral sem novoletne čestitke v dveh ljubljanskih časopisih, v Slovincu in Slovenskem narodu, in v dveh mariborskih časopisih, v Taboru in v njegovem nadaljevanju, v Mariborskem večerniku Jutra.

Ljubljanska časopisa sta objavljala božično-novoletne čestitke iz vse Slovenije, medtem ko v mariborskih časopisih najdemo le voščila iz Maribora in posamezna iz njegove okolice.

Kdaj in v kakšni obliki so bila voščila objavljena? V vseh štirih časopisih najdemo dve večji skupini voščil. V prvi so voščila, ki so bila vključena v oglaševanje dela ponudbe ali celotne ponudbe podjetnika. V drugi skupini čestitk so oglasi, ki so bili v časopisih objavljeni kot priloge. V tem primeru so bili ti oglasi v obliki enakih pravokotnikov razporejeni v nekaj stolpcev na celotni strani časopisa. V teh čestitkah najdemo ime in priimek podjetnika ali ime njegovega podjetja, naslov ter voščilo. Božično-novoletne priloge so obsegale po nekaj strani. Natisnjene so bile v božičnih, silvestrskih in novoletnih izdajah. Slovenec je v začetku dvajsetih let voščila objavljal v božični in novoletni izdaji časopisa. Od novoletne številke leta 1925 pa je voščila natisnil v božični oziroma silvestrski številki le še izjemoma. Nasprotno so v Slovenskem narodu le nekajkrat natisnili voščila v novoletni številki. Voščila v Taboru najdemo tako v božični kot v novoletni številki, v kateri jih je malenkost več. V nasprotju z drugimi tremi časopisi je Mariborski večernik Jutra voščila objavljal predvsem v silvestrski številki. Ne smemo spregledati, da je bila odločitev o natisu celostranskih seznamov voščilnic stvar uredništva, medtem ko so individualne reklamne voščilnice izhajale v vseh omenjenih časovnih okvirjih. To so pač bile objave, katerih natis je bil odvisen od želje in naročila stranke.

Časopisna uredništva so oglaševalce obveščala o rokih za oddajo voščil. Slovenski narod je 29. decembra 1926 ob tem objavil še kratko razmišljanje o tovrstnih voščilih. Na naslovnici lahko beremo: »*Novoletna voščila v dnevnikih, so v zadnjih letih vedno bolj priljubljena. Vsa večja podjetja se potom njih spomnijo svojih odjemalcev in se s tem odvežejo dolžnosti posebnih voščil. Zahvalijo se jim za njihovo naklonjenost v minulem letu in se jim priporoče za novo leto. Obenem opozore s tem na svojo tvrdko tudi drugo občinstvo, ki še ni v krogu njihovih odjemalcev.*² Sledilo je še utemeljevanje, zakaj je smiselno voščila objavljati v Slovenskem narodu, ki da je najbolj

² V: Slovenski narod, 29. 12. 1926, str. 1.

razširjen »rodbinski list v Ljubljani« (v originalu v krepkem tisku) »in obenem tudi list, ki ga izmed vseh slovenskih dnevnikov v inozemstvu največ čitajo«. Ni manjkalo niti obvestilo, da voščila za objavo sprejemajo do 30. decembra do 6. ure zvečer, in seveda nepogrešljiv dodatek o najugodnejših cenah.³ Voščila so natisnili v novoletni številki, ki je izšla 1. januarja 1927. Odnos podjetnikov, ki so se želeli tudi z voščilom zahvaliti strankam, nam lepo pokaže voščilo družabnikov Jaš & Lesjak. »Nerada bi se poslovila od leta 1935, ne da bi se vsem cenjenim odjemalcem najpristrčnejše zahvalila za nama v tako veliki meri izkazano zaupanje. Prosiva tudi v novem letu za cenjeno naklonjenost z najboljšimi željami za obilo sreče v letu 1936.« Sledi še oznaka podjetja in njegov naslov – Jaš & Lesjak, Maribor, Ulica X. oktobra št. 2.⁴

Mariborski večernik Jutra je podobno opozarjal zainteresirane pošiljatelje voščil. »Izrazite svoje 'Novoletno voščilo' strankam, prijateljem in znancem v silvestrovi številki 'Večernika'.⁵ Sledila je še navedba roka za oddajo besedil – 31. december ob 9. zjutraj. V Mariborskem večerniku Jutra je bil čas med oddajo in natisom krajši kot pri Slovenskem narodu. Težko bi rekli, da so mariborski stavci in tiskarji delali hitreje, bolj verjetno je šlo za to, da je bila organizacija dela različna. V soboto, 28. decembra 1940, je mariborski časopis zgolj pozival morebitne stranke, da je rok za oddajo voščil najpozneje do ponedeljka do 3. ure popoldne.⁶

V Slovencu najdemo najprej po nekaj mariborskih voščil. Prva so voščila *Prve mariborske tovarne mila*, družbe *Bunc in drug* ter *Hotela Meran* lastnika Ivana Friedla, ki so svojim strankam voščili srečno in uspešno leto 1922.⁷ Slovenec je večjo skupino mariborskih voščil objavil v drugi polovici dvajsetih let pod naslovom *Srečno in veselo novo leto 1927 žele naslednje mariborske tvrdke*.⁸ Na dveh straneh najdemo še nekaj voščil s Ptuja. Nato sledijo zopet ljubljanske čestitke, ki jih ne uvede mednaslov. V naslednjih letih je mariborskih voščil za dve do tri strani. Poglejmo si, kdo je objavljal voščila v Slovencu. Zaradi zelo različnih načinov zapisovanja svoje obrti je potrebno združevanje sorodnih ali celo enakih dejavnosti, ki so različno zapisane v skupine. Voščila so svojim strankam pošiljali predvsem različni

³ V: Slovenski narod, 29. 12. 1926, str. 1.

⁴ V: Slovenec, 1. 1. 1936, str. 12.

⁵ V: Mariborski večernik Jutra, 29. 12. 1936, str. 3; V: Mariborski večernik Jutra, 30. 12. 1936, str. 2.

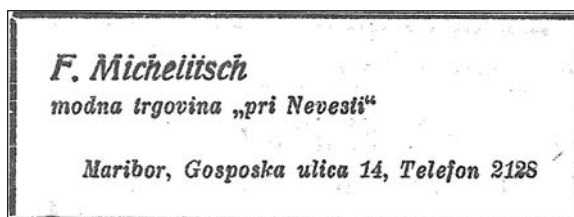
⁶ V: Mariborske večernik Jutra, 28. 12. 1940, str. 6.

⁷ V: Slovenec, 1. 1. 1922, str. 10-11.

⁸ V: Slovenec, 1. 1. 1927, str. 20. Besede, ki so sestavljale naslov nad skupinskimi objavami voščil, so se lahko rahlo spreminjale.

trgovci. Med trgovinami so take, ki svoje natančne trgovske dejavnosti ne navajajo, in tiste, ki omenjajo, kaj prodajajo. Splošna oznaka trgovine je zapisana kot trgovina oziroma trgovina z mešanim blagom. Med trgovinami z natančno navedeno ponudbo se pojavljajo trgovine z živili, na primer z južnim sadjem, vinom, le nekajkrat najdemo delikateso. Voščili so tudi lastniki trgovin s porcelanom in steklom, kuhinjsko opremo, lastniki papirnic, galanterij, trafik in tako naprej. Posebna vrsta trgovine so bile manufakture, katerih voščila so številčnejša. Njihovi lastniki so v voščila zapisali manufaktura oziroma manufakturna trgovina. Tako na primer v prvojanuarski številki Slovenca leta 1930 na enaindvajseti strani najdemo oznake manufaktura, manufakturna trgovina ter trgovina z modnim in manufakturnim blagom, modna trgovina. Med tekstilnimi trgovinami je še nekaj poimenovanj, s katerimi so lastniki poudarili posebnost svoje ponudbe. Tak primer je voščilo, objavljeno v omenjeni izdaji Slovenca, ki je na spodnji sliki.

Slika 1: Novoletno voščilo modne trgovine »pri Nevesti«

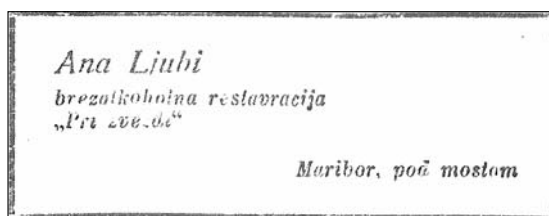
Vir: Slovenec, 1. 1. 1930, str. 21.

Voščilnice vseh oglaševalcev – razen gostilničarjev in hotelirjev – namreč niso vsebovale imena njihove poslovalnice. Seveda to velja le za tiste lokale, katerih ime ni bilo kar ime lastnika, ki mu je sledil še zapis dejavnosti. Kot vidimo na sliki, je voščilo posredovala modna trgovina »Pri Nevesti«. Posebej moram poudariti, da je to tudi eden od primerov skupinskih voščilnic, kjer je bila objavljena telefonska številka lokala. Ne smemo spregledati, da je bilo takrat telefonskih priključkov še malo. Zato se morebiti naročnikom voščil, če so že imeli telefon, ni zdelo smiselno objavljati svoje telefonske številke. Morda pa jo je kdo objavil, ker je želel poudariti, kako napreden je njegov lokal, ali pa je to storil zgolj iz nečimrnosti. Pri nekaterih vrstah trgovin je bila dejavnost povezana s proizvodnjo. Predvsem čevljarske in torbarske delavnice s trgovino so v voščilu omenjale prodajo

čevljev ali torb iz lastne proizvodnje.⁹ Med trgovinami s tekstilom so se nekajkrat pojavile tudi trgovine s perilom in modistke, le nekajkrat tudi cvetličarne.

Naslednja velika skupina so voščila gostiln, restavracij, hotelov in kavarn. Nekajkrat najdemo tudi voščila slaščičarn. Večina navaja ime lokala in seveda njegovo lokacijo. Voščila najrazličnejših trgovin in gostišč so predstavljala okoli polovice vseh. Opozorim naj na restavracije, ki so poudarjale svoj brezalkoholni status.¹⁰

Slika 2: Reklama brezalkoholne restavracije »Pri zvezdi«

Vir: Slovenec, 1. 1. 1929, str. 17.

Koga še najdemo med pošiljatelji voščil? Skoraj vsako leto je objavljeno voščilo, kjer piše samo, kdo vošči, ni pa zapisana dejavnost, s katero se ukvarja. Svojim strankam so voščili urarji in zlatarji, puškarji, mizarji, pečarji, vrtnarji, različne kovinske delavnice in elektro servisi, kotlarji, svečarji, knjigovezi, gradbeniki, kamnoseki in še bi lahko naštevali. Njihova voščila niso številna, vendar po enega najdemo skoraj vsako leto. Nekaj več je voščil krojačev, pekov oz. pekarn, mizarjev, ki se predstavljajo kot mizarji, stavbni mizarji ali pohištveni mizarji. Tudi izdelovalce orgel in glasbil najdemo med posredovalci voščil. Poleg že omenjenih pekov oz. pekarn, ki jih je vsako leto po nekaj, med proizvajalci živil oz. dejavnostmi, povezanimi s hrano, lahko preberemo še voščila mesarjev, tovarne mesnih izdelkov, pivovarne Maribor, tovarnarjev bučnega olja in tovarnarjev pijač. Slednji so v voščilu zapisali svojo ponudbo na primer takole: »*Jakob Perhavec, tovarna za izdelovanje likerjev, in desertnih vin in sirupov Maribor, Gospodska ulica 9*«. Perhavčeve čestitke so bile objavljene konec dvajsetih let in v prvi polovici tridesetih let.

⁹ Glej npr. »*Josip Sulic, trgovina s čevlji in usnjem lastnega izdelka, Maribor, Aleksandrova cesta 30.*« V: Slovenec, 1. 1. 1932, str. 18.

¹⁰ V: Slovenec, 1. 1. 1929, str. 17.

Ob branju voščil naletimo na posameznike, ki so se predstavljali kot slikarji. Večkrat je k oznaki slikar dodano še na primer pleskar oziroma podobna oznaka. Lahko torej sklepamo, da so tudi slikarji bili pravzaprav posamezniki, ki so opravljali najrazličnejše oblike pleskanja, barvanja ali slikanja na stene.

Slovenski narod prav tako objavlja mariborska voščila že v letu 1922. Takrat najdemo le nekaj voščil, ki so jih uredniki časopisa vstavili med večino ljubljanskih voščil. Voščil vse do leta 1928 ni bilo veliko. Po letu 1929 jih je opazno več. Naraščajoče število izvenljubljskih voščil so najprej združevali v voščila iz drugih krajev.¹¹ Silvestrska številka Slovenskega naroda leta 1932 ima več voščil s Štajerske, saj so jih uredniki združili v poseben sklop *Iz Maribora in Ptujja čestitajo*.¹² Tudi pozneje v tridesetih letih je bilo štajerskih voščil dovolj, da so jih združili v posebne sklope, včasih imenovane po krajih, npr. Maribor ..., ali kar pod skupno oznako Štajerska.

Bližajoča se vojna je zniževala število voščil v Slovenskem narodu. V letih 1938, 1939 in 1940 je ta časopis objavil le po približno 10 voščilnic iz Maribora. Tako smo se prisiljeni omejiti le na analizo voščilnic, objavljenih na prelomu iz dvajsetih v trideseta leta. Pregled voščilnic glede na dejavnost oglaševalcev pokaže, da so ugotovitve primerljive z onimi iz Slovenca. Naj-

Slika 3: Voščila v silvestrski številki Slovenskega naroda leta 1933

Vir: Slovenski narod, 31. 12. 1933, str. 18.

¹¹ Iz raznih krajev čestitajo. V: Slovenski narod, 31. 12. 1922, str. 17.

¹² V: Slovenski narod, 31. 12. 1932, str. 16.

Slika 4: Voščila v silvestrski številki Slovenskega naroda leta 1933

<p align="center">***** Štajerske čestitajo k novemu letu *****</p>						
<p>GASPARIC STEFAN čevljar M A R I B O R Grodnova ulica 6</p>	<p>JUSTIN GUSTINCIC mesarica, delo, trgovina koles, prodaja rabljenih strojev in stolov M A R I B O R Tattschachova ulica 14</p>	<p>BEGLEZ JANEZ krojaški atelje MARIBOR, Koroška c. 28</p>	<p>BABIĆ LEO izdelovalje valovrstnih čevljev MARIBOR, Stolna ulica 4</p>	<p>MARIJA HRABT slastičarna MARIBOR, Stolna ulica</p>	<p>Specijalna mehanska Go- larstva za popravila šval- niških strojev in koles -- Zaloga švalniških strojev in koles RUFERT DRABSLER MARIBOR, Vetrinjska 11 Telefon 22-79</p>	<p>ANTON JAKOČ čevljarstvo MARIBOR, Slovenska 34</p>
<p>NEUBERG FRANCO čevljar MARIBOR, Vodnikov trg</p>	<p>ANTON PAŠ trgovina MARIBOR, Slovenska ulica</p>	<p>PRODUKTIVNA ZADRUGA KROJACE* r. z. z. o. z. MARIBOR, Ruška cesta 5</p>	<p>SEMKO KRZNO P. Semko, krznar in izdel. ceju MARIBOR, Gosposka 37</p>	<p>ZORKO IVANKA »PERUTININ« Del. pridelni, jajca, maslo MARIBOR, Slončkov trg 6</p>	<p>Ilec Jožef mehanska delavnica koles i. t. d. PTUJ, Ljutomerska cesta</p>	<p>Pečnik Frane Autospedicija -- Aviotaksi PTUJ, Albertova ulica</p>
<p>GUČEK IVAN mehanični in klobučar- ska delavnica TRBOVLJE II</p>	<p>POVBE FANI gostilna TRBOVLJE I</p>	<p>Piktarna -- Ptuj r. z. z. o. z.</p>	<p>RUDOLF TONEJČ trgovina s mineralnimi in- žički, olje, bencin, petrolej, barve i. t. d. Autospedicija -- Aviotaksi PTUJ, Krompljeva ulica</p>	<p>ANTON PETEK manufaktura in moča CELJE Prešernova ul. -- Dečkov trg</p>	<p>JOSIP JAGODIČ Specerija in železnina CELJE, Glavni trg podružnica Gubčeva ulica</p>	<p>KARL LOHNER Specerija in delikatesa CELJE, Kraja Petra cesta 17</p>
<p>Srečno in veselo novo leto 2313 DOLČEK IN MARINI MARIBOR, Gosposka ulica 27</p>	<p>Srečno in veselo novo leto 2313 MAKS FUCHER mod. predvrti za dame in gospode, perilo, platno, bela blaga, prtičnice in drobno blago MARIBOR, Gosposka ulica 19</p>	<p>RADIO MARIBOR r. z. z. o. z. Glavni trg 1, vogal - državni most</p>	<p>ERNEST GERT medlar in svezlar MARIBOR, Gosposka ulica 13</p>			

Vir: Slovenski narod, 31. 12. 1936, str. 15.

pogostejša so bila voščila različnih trgovcev ter gostilničarjev, kavarnarjev in lastnikov restavracij oziroma hotelov. Pomembno je tudi število voščil manufaktur. Od proizvodnih dejavnosti se pojavlja kar nekaj čevljarjev, krojačev in pekarn. Zanimivi so tudi oglaševalci, ki jih zasledimo v majhnem številu. Za malo voščil je lahko več vzrokov. Brez globlje analize se lahko dokopljemo do dveh možnih vzrokov: dejavnost je izvajala le malo ljudi in lastnikom se ni zdelo potrebno voščiti v časopisu. Med dejavnostmi, ki se med voščili pojavljajo redko, so bile zagotovo take, ki niso bile pogoste. V to skupino bi zagotovo lahko uvrstili na primer lekarno. Lekarnarji so objavili voščilo le tu in tam. Tudi cvetličarjev, lončarjev in svečarjev je le za vzorec. Tu in tam naletimo na voščilo slaščičarja, urarja, brivca. Malo, a vendarle skoraj vsako leto, je oglasov puškarjev. Pozornost gotovo pritegnejo voščila ponudnikov novih storitev. Tako pade v oči voščilo Maksa Ussarja z Gregorčičeve 17. V voščilu se je predstavljajal kot izvajalec vodovodnih inštalacij in centralne kurjave.¹³ Novo dejavnost so predstavljali tudi elektromehaniki in serviserji pisalnih strojev. Med stalnimi oglaševalci naj omenim Antona Tavčarja in njegovo tovarno mesnih izdelkov. Čeprav sta bili v obeh časopisih strukturi voščilnic podobni, ne smemo spregledati, da je bilo v Slovenskem narodu manj objav kot v Slovencu.

¹³ V: Slovenski narod, 31. 12. 1932, str. 16.

Oba mariborska časopisa, ki sem ju pregledal, sta objavljala veliko več mariborskih voščil kot ljubljanska. To je seveda povsem razumljivo, saj so bili oglaševalcu tu doma in tu so jih njihove stranke poznale. Tu so svoje stranke tudi iskali. V obeh časopisih najdemo nekaj skupnih značilnosti. Zelo izrazito prevladujejo oglasi najrazličnejših trgovin. Lastniki trgovin so svoje lokale opisovali z različnimi oznakami. Osnovna oznaka trgovske dejavnosti je bila preprosto trgovina, ob tem pa so zapisane še podrobnejše oznake, na primer delikatesa, trgovina z mešanim blagom, z južnim sadjem, s kolonialnim blagom ... Voščili so tudi trgovci z železnino, knjigar-narji, trgovci z usnjenimi predmeti, s kavo, čajem in kakavom,¹⁴ papirjem in pisarniškim materialom. Med trgovci najdemo tudi prodajalce novih proizvodov, kot so na primer radio, mineralna olja, avtomobili. Drugi velik sklop so tudi v teh dveh časopisih voščila gostilničarjev, hotelirjev in lastnikov restavracij. V večini voščil je zapisano ime lokala, sicer pa voščila trgovskega in gostinskega sektorja v Taboru in Mariborskem večerniku Jutra predstavljajo polovico ali še veliko večji delež vseh voščil. Tudi v teh dveh časopisih so med trgovinami posebna skupina manufakture in trgovine z oblačili. Lastniki so se omejili na oznako manufaktura ali modna trgovina. Skupna značilnost v obeh časopisih je tudi dokajšnja stalnost oglaševalcev. Največ jih svoja voščila objavlja iz leta v leto. V obeh časopisih so bila voščila objavljena tako med običajnimi reklamami kot v posebnih prilogah. V Mariborskem večerniku Jutra je voščil več kot v Taboru, saj je lahko priloga z voščili obsegala več strani. Ob koncu tridesetih let je Mariborski večernik Jutra odšel izpod Jutrovega dežnika. To spremembo lahko opazimo tudi pri voščilih, saj v silvestrski številki časopisa leta 1940 najdemo voščila iz vse Slovenije.¹⁵ Skupna značilnost v obeh mariborskih časopisih je tudi večja pestrost dejavnosti, s katerimi se ukvarjajo pošiljatelji voščil, kot v Slovencu in Slovenskem narodu. O vzrokih lahko le ugibamo, vendar si upam trditi, da gre tudi za dejstvo, da so bile mnoge od teh dejavnosti z geografsko ožjim dometom. Med voščili naletimo tudi na taka, v katerih dejavnost oglaševalca sploh ni omenjena. V časopisu z lokalnim dometom je tako oglaševanje lažje razumljivo, saj so bili oglaševalci v svojem okolju znani in jim pač ni bilo treba opozarjati na svojo dejavnost.

O prevladujočih voščilih sem že pisal, zato bom v nadaljevanju opozoril le še na nekatere zanimive dejavnosti, katerih lastniki so objavljali vo-

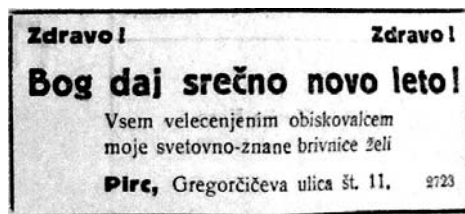
¹⁴ Trgovina P. Erzina na Gosposki 28. V: Tabor, 1. 1. 1921, str. 6.

¹⁵ V: Mariborski večernik Jutra, 31. 12. 1940 in 1. 1. 1941, str. 20–22.

ščila. Zanimivi so na primer brivci, ki so ob omembi svoje dejavnosti včasih opozarjali še na posebnost svojega lokala; na primer Vjekoslav Gjurin je svoj lokal predstavljal kot »higijenično brivnico«. ¹⁶ S podobno kakovostjo so se hvalili tudi nekateri drugi brivci. Pirčeva brivnica na Gregorčičevi pa je bila »svetovno znana«. ¹⁷

Slika 5: Voščilo Pirca, lastnika »svetovno-znane« brivnice

Vir: Tabor, 1. 1. 1927, str. 8.

Podjetniki so seveda tudi preurejali svojo dejavnost oz. so napredovali. Anton Tavčar je v novoletni številki Tabora leta 1921 svojo dejavnost predstavil kot »zaloga mesnatih izdelkov« ¹⁸, pozneje pa kot »tovarno mesnih izdelkov«. V Taboru najdemo že prvo leto slaščičarje. Voščila sta eden ali dva. Nova dejavnost je bila nedvomno prodaja elektrotehničnih predmetov. Tudi pralnice oz. pozneje poimenovane tudi kot kemične čistilnice niso starega datuma. Poleg že omenjenih trgovin z manufakturnim blagom in trgovin z modo so z oblačili povezani še krojači, ki so se oglaševali kot krojači, damski krojači, krojači za dame in gospode. Posebnost svoje delavnice je poudarjal mojster Konrad Mihelič, saj je bil »krojaški mojster za civil in vojaštvo«. ¹⁹ Brez vpogleda v registre podjetij ali ohranjeno gradivo bi težko ugotovili, s čim se je ukvarjal atelje za perilo ali damski atelje: ali z izdelovanjem perila oziroma oblačil ali le z njegovo prodajo. Manj težav je z dejavnostjo delavnice Josipina Letonja & Sterniša z Aleksandrove ceste 23, ki je bila »izdelovalnica vsakovrstnega perila za moške, dame in otroke«. ²⁰ Voščile so tudi modistke.

Svoje ponudbe so z voščili oglašali tudi slikarji. Pravzaprav sobosli-

¹⁶ V: Tabor, 31. 12. 1922, str. 11. Enako tudi V: Mariborski večernik Jutra, 31. 12. 1927, str. 10 in v naslednjih letih.

¹⁷ V: Tabor, 1. 1. 1927 str. 8.

¹⁸ V: Tabor, 1. 1. 1921, str. 6 in V: Mariborski večernik Jutra, 30. 12. 1933, str. 9. Lokal je imel v obeh primerih na Jurčičevi ulici 3.

¹⁹ V: Tabor, 31. 12. 1922, str. 11.

²⁰ V: Tabor, 31. 12. 1922, str. 9.

karji ali po domače pleskarji. Njihovo opredeljevanje dejavnosti se je lahko zadovoljilo le s slikanjem, lahko pa je bilo bolj široko. Franjo Horvat je svojo dejavnost označil kot cerkveni, dekoracijski in sobni slikar.²¹ Drugi so bili slikarji oziroma črkoslikarji.

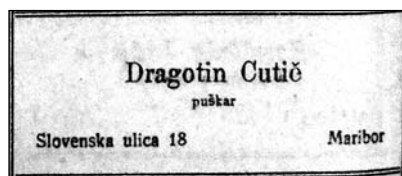
Med puškarji naj izpostavim oglas, ki ga je objavljala puškarska delavnica Dragotina Čutiča. Čutičeva delavnica je svoja voščila objavljala v Slovenskem narodu pa tudi v Taboru in Mariborskem večerniku Jutra. Na njo opozarjam, ker je vdova nadaljevala delo pokojnega moža. V novoletni izdaji Tabora leta 1922 je Čutič voščil svojim strankam.²² Čez nekaj mesecev je umrl, saj je 3. januarja naslednje leto vdova objavila v Taboru spodnji oglas. Oglas, ki vsebuje tudi novoletno voščilo, ni bil na skupni strani voščil, ampak posebej, med drugimi reklamami in obvestili.²³ Čutičeva poznejša voščila so med drugimi voščili. Leta 1937 beremo »*Dragotin Čutič-vdova, puškar in trgovina s strelivom ...*«. ²⁴

Voščila vdov, ki so nasledile delavnico, ni tako malo; skoraj vedno je navedena delavnica z imenom pokojnega lastnika. Za podobno opozarjanje strank, da jim voščilo pošilja znana delavnica ali trgovina, gre tudi takrat, ko je dejavnost prehajala na druge dediče ali je bila prodana. Pri pošiljateljih voščil namreč naletimo na oznake dediči, na omenjanje nekdanjega lastnika in tudi na nekdanje ime lokala, kadar to ni bil priimek lastnika. Kombinacijo vseh možnosti opazimo pri delavnici Jakoba Zollensteina, kjer je najprej voščila njegova vdova, pozneje pa njegovi nasledniki.²⁵

Fotografi so redko objavljali voščila; tako voščilo najdemo v Taboru šele leta 1927, ko je novo leto voščil fotoatelj Vladimirja Vlašiča.²⁶

Omenil bom še nekaj zanimivih voščil, objavljenih v Mariborskem

Slika 6: Voščilo lastnika obrata puškarne leta 1922

Vir: Tabor, 1. 1. 1922, str. 12.

²¹ V: Tabor, 31. 12. 1922, str. 11.

²² V: Tabor, 1. 1. 1922, str. 12.

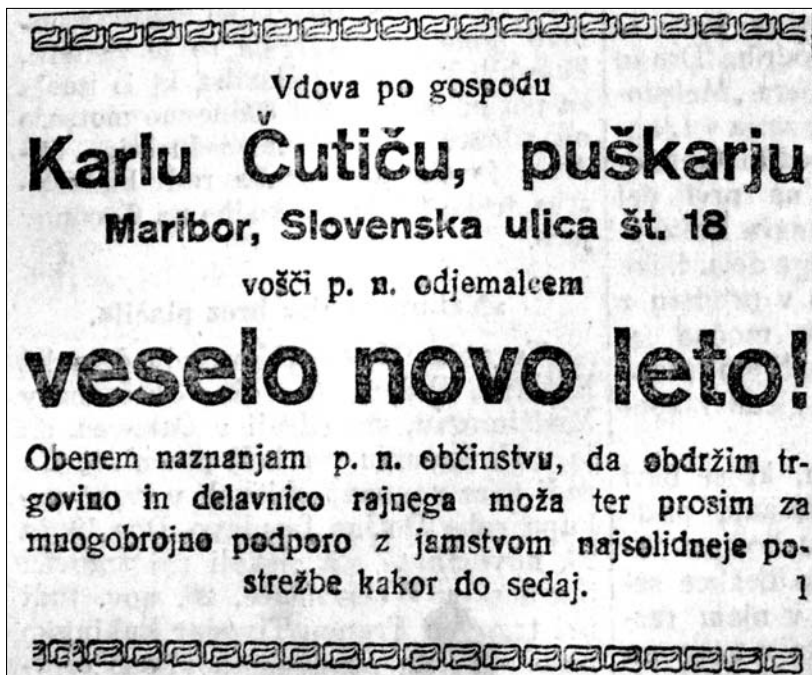
²³ V: Tabor, 3. 1. 1923, str. 4.

²⁴ V: Mariborski večernik Jutra, 31. 12. 1937, str. 7.

²⁵ V: Tabor, 1. 1. 1924, str. 10; V: Mariborski večernik Jutra, 31. 12. 1932, str. 14.

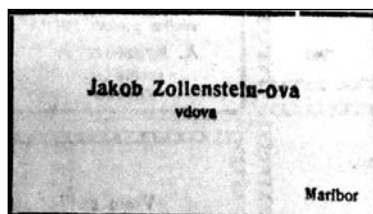
²⁶ V: Tabor, 1. 1. 1927, str. 6.

Slika 7: Voščilo lastnice obrata puškarna leta 1923

Vir: Tabor, 3. 1. 1923, str. 4.

Slika 8: Ob novoletnih voščilih lahko spremljamo zapise dedičev obrata, primer Zollenstein

Vir: Tabor, 1. 1. 1924, str. 10.

Slika 9: Ob novoletnih voščilih lahko spremljamo zapise naslednikov obrti

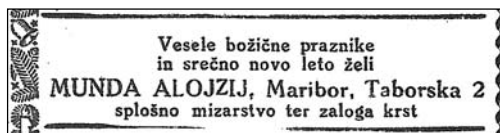
Vir: Mariborski večernik Jutra, 31. 12. 1932, str. 14.

večerniku Jutra. V silvestrski izdaji tega mariborskega časopisa leta 1928 sem opazil voščilo, v katerem je lastnik svojo dejavnost označil za branjarijo.²⁷ Isto leto sem našel tudi vulkanizerja. Albert Cigoj je kot dejavnost napisal »*scientific – Continetal zastopstvo*«. V Mariboru je imel poslovne prostore na Kopitarjevi ulici 11, v Celju pa podružnico na naslovu Breg 14.²⁸ Stalni oglaševalec je bil tudi proizvajalec pijač Jakob Perhavec, ki je izdeloval likerje, desertna vina in sirupe. Kot nekateri drugi oglaševalci je tudi on občasno za oglas plačal nekaj več in imel voščilo dvojne širine.²⁹ Voščila so pošiljali tudi nekateri drugi proizvajalci pijač, najpogosteje žganjarji. Sredi tridesetih let najdemo nekaj voščil likalnic in pralnic.³⁰ V drugi polovici tridesetih let so voščili tudi prodajalci parfumov. Branko Sučević je bil lastnik parfumerije na Slovenski ulici 8.³¹ Ivan Pečar je imel širšo dejavnost. V lokalu na Gosposki 11 je ponujal droge, parfume, kemikalije in fotomanufakturo.³² V isti ulici na hišni številki 25 je imel specialno parfumerijo Franc Weiler.³³ Voščilo je z reklamo združil Franc Novšak. Reklamiral je auroro, mazilo za rast las.³⁴

Stalna oglaševalka je bila tudi tovarna čevljev Karo. Svoja voščila je pogosto objavljala celo dvakrat v istem časopisu – med reklamami in v skupnem pregledu voščilnic.

Predstavljanje dejavnosti, s katerimi se ukvarjajo oglaševalci voščil, je zanimivo tako po načinu kot po vsebini. Naj končam z voščiloma redke dejavnosti, z uslugami katere so se srečevali redki. Druga dejavnost je bila bolj vsakdanja, ponudba pa je bila namenjena vsakomur, ne glede na spol,

Slika 10: Novoletna voščila so služila tudi za oglaševanje artiklov. V tem primeru vidimo, da je Munda opozarjal na zalogo krst

Vir: Slovenec, 24. 12. 1933, str. 21.

²⁷ M. Klima, branjarija na Frankopanski 35. V: Mariborski večernik Jutra, 31. 12. 1928, str. 8.

²⁸ V: Mariborski večernik Jutra, 31. 12. 1928, str. 9.

²⁹ Glej njegovo voščilo dvojne širine V: Mariborski večernik Jutra, 31. 12. 1929, str. 10.

³⁰ V: Mariborski večernik Jutra, 31. 12. 1936, str. 6.

³¹ Prav tam.

³² V: Mariborski večernik Jutra, 31. 12. 1937, str. 6.

³³ Prav tam.

³⁴ V: Mariborski večernik Jutra, 31. 12. 1940, str. 26.

stan in podobne kriterije. Srečno in veselo novo leto 1938 je med drugimi tvrdkami želel tudi Franc Walner, zoološki preparator.³⁵ V Slovincu je bilo dan pred božičem 1933 objavljeno voščilo mizarja Alojzija Munde. Munda je imel splošno mizarstvo in je stranke opozarjal na svojo zalogo krst.³⁶

Zanimiv bi bil pogled na novoletna voščila, ki bi prikazal značilnosti v celotni Sloveniji. To bi nam povedalo, ali so bila mariborska voščila drugačna kot sicer. Še en vidik teh voščil pa bi dobili, če bi jih primerjali z oglaševanjem čez vse leto.

---

³⁵ V: Mariborski večernik Jutra, 31. 12. 1938, str. 8.

³⁶ V: Slovenec, 24. 12. 1933, str. 21.

